

*2 söndagen i Påsktiden
Centrumkyrkan, Farsta
23 april 2017*

Joh 20:24-31

Den Tomas jag läste om var en av del tolv lärjungarna till Jesus. Han förekommer knappast i evangeliernas berättelser om Jesu liv och verksamhet. Det är egentligen bara Johannes som nämner honom i sitt evangelium. Ingenstans har han den framträdande roll som i denna händelse efter Jesu död, när budet börjat spridas att Jesus uppstått från de döda. Tomas vägrar att tro det om han inte får tydliga tecken på att det är sant. När den uppståndne helt plötsligt och oväntat dyker upp hos lärjungarna, så får han de tecken han vill ha.

Efter sin död blir Tomas centrum i en legendbildning som utgick från att han var en av Jesu förtrogna som fick motta den hemligaste kunskapen. För att understryka det unika med Tomas sades det att han var Jesu tvillingbroder. Det är hans tillnamn Tvillingen som gav upphov till de spekulationerna.

Tomas har också gett namn åt den missionsverksamhet som nådde ända till Indien. Än idag finns det kyrkor i Indien som kallar sig Tomaskristna.

I vår tradition är han den som tvivlade och som fick hjälp att tro av Jesus själv. Hans tvivel togs på allvar och hans tillhörighet till Jesusgemenskapen fortsatte även efter det att Tomas ifrågasatt de andra lärjungarnas vittnesbörd. Hans ärlighet och uppriktighet har fått vara mönster för många kristna genom århundradena. För oss som idag läser om honom är han lärjungen som skulle kunna ha ifrågasatts för sina tvivel. Det är många efter Tomas som liksom honom har tvivlat och därför av kyrkan och medkristna har beskyllts för att vara trossvaga och visa brist på kristustillit.

När jag var ung teologistudent och utbildade mig för att bli pastor deltog jag i ett panelsamtal om tro och tvivel. Min tro var fortfarande ganska omogen. Jag hade inga allvarliga invändningar mot den tro jag uppfostrats till i familjen och kyrkan. Men jag hade börjat upptäcka mitt eget tvivel och hur detta tvivel hade sin betydelse för att blottlägga den äkta tron och rensa bort det som jag tagit över av andra utan att riktigt fatta vad det betydde.

I det där samtalet jämförde jag tvivlet med de stenar som man kan snubbla på när man vandrar på en halvt upptrampad skogsstig. De obehagliga snubbelstenarna påminner om att tros livet inte är en enkel jämn väg och att man därför måste vara uppmärksam på var man går.

Efteråt kom jag att hamna i sällskap med en något äldre student. Jag kände honom inte så väl men jag visste att han behandlades för cancer. Utan så många ord men rakt på sak berättade han hur tvivlet för honom var förenat med djup förtvivlan och ångest. Finns Gud verkligen? Kan jag lita på att han bryr sig om mig?

Det där korta samtalet har jag burit med mig genom livet. Jag insåg att tvivel inte är som motargument i en diskussion om religion och livsfrågor. Tvivel kan inte avfärdas som stenar man sparkar bort för att vandringen skall bli lättare och ostörd.

Tvivel är så mycket mer än så.

”Som ett kliande, svidande skavsår är den tomhet som kvarstår när du somnar om natten”, skrev Lars Winnerbäck i en sång som heter just Tvivel.

Som mycket annat i livet är också tvivlet på gott och ont. Det kan vara förenat med mörker, ångest och förtvivlan. Det kan leda till uppgivenhet inför tomheten och meningslösheten. Tvivlet kan lämna oss utan förtröstan och hopp.

Men tvivel kan också vara ett reningsbad som frigör den äkta tron. Tvivlet kan hjälpa oss att se klarare, så att vi genomskådar det falska, ogrundade och genomtänkta i tron.

Låt mig börja med den andra formen av tvivel som faktiskt är nödvändig för trons utveckling och mognad. Alla har kanske hört citatet från Tage Danielsson: ”Utan tvivel är man inte riktigt klok”. Tvivlet är ett skydd mot dumhet. Genom att ifrågasätta, kritiskt granska och be om förtydliganden kan man övervinna den oreflekterade naiviteten som kan vara förförande och rent av förnedrande.

”Låt inte lura er” är en ständigt aktuell uppmaning. Jag roade mig med att googla på uttrycket och kunde notera hur vanligt det är och i hur många sammanhang det används. I vårt kommunikationssamhälle med olika medier är det viktigare än någonsin att ifrågasätta och kräva väl dokumenterad fakta av den som säger sig ge en sann bild av verkligheten. Eller som gör anspråk på att ha ”alternativa fakta”.

I trons värld har det alltid funnits religiösa förförare som sagt sig ha sanningen. Det bästa motmedlet mot hycklande fromhet är tvivlet. Att ifrågasätta, kräva reson och sans. Så har det alltid varit i den kristna kyrkan. ”Mina kära”, skrev Johannes i sitt första brev från omkring 100 e Kr, ”sätt inte tro till alla andar utan pröva om de kommer från Gud, ty många falska profeter har gått ut i världen”. Med andra ord: Låt inte lura er!

”Pröva om de kommer från Gud”. Johannes ger inga klara anvisningar på hur provandet skall gå till, utom att ”den ande som förnekar Jesus är inte från Gud”. Det är framför allt det kritiska och tvivlande sinnelaget som för Johannes är motmedlet mot falska profeter: Pröva dem!

Det är den första formen av tvivel. Det sunda ifrågasättandet. Men det finns ett annat tvivel som är ”som ett kliande, svidande skavsår”, som Lars Winerbäck kallar det. Det är förenat med ångest, smärta och mörker. Det tvivlet kan vara nedbrytande och rent av ohälsosamt.

Det finns kanske ingen i litteraturhistorien som beskrivit tvivlet så naket och blottställt som 1500-talsmunken Johannes av Korset. I sin bok ”Själens dunkla natt” skriver han personligt om sin tid av djupt inre sökande kantat av längtan, förvirring, oro, ångest och obeskrivlig tomhet. Tvivlet är en inre smärta som pågår samtidigt som vi på ytan kan

leva ett vanligt liv med våra dagliga vanor. För Johannes av korset var det alla de rutiner som hörde till ett liv i klostret och för oss är det ett liv med familj, vänner och arbetskamrater.

Inte heller det mörka svarta tvivlet kan vi vara utan. Det är inte onaturligt att tvivla, även om vi behöver be Gud om att få slippa den värsta smärtan och den djupaste ångesten. Det är inte så många som behöver uppleva vad Jesus genomlevde i Getsemane, när han svettades blod och på korset när han skrek ut "min Gud, min Gud varför har du övergivit mig".

Möjligen är vi rädda för att tala om det här tvivlet och det ges ingen framträdande plats i våra gudstjänster. Vi hoppar gärna över delar av Psaltaren, Jobs bok och Klagovisorna i Gamla testamentet som handlar om tvivel och känslor av övergivenhet. Det finns massor av sådana texter. Med ett enkelt tumgrepp i Psaltaren kan man lätt finna böner fyllda av tvivel och mörker: "Varför, o Gud, har du stött bort oss för alltid? Varför flammar din vrede mot fåren i din hjord?" De där tongångarna undviker vi helst när vi firar gudstjänst och det är kanske inte så konstigt i och för sig.

Men tvivlet kan vi inte hålla ifrån oss så lätt. Tvivlet är som en olycklig tvilling till tron. Där tro finns är också tvivlet nära. Ateister är ofta dåliga på att förstå tvivlet, åtminstone när de gör sig en bild av hur kristna är. I ateisters bild av kyrkan finns bara säkra (självssäkra?) och trosvissa människor.

Det är kanske vårt fel som kristna att en sådan bild av kyrkan fått spridning. Jag minns många upprörda känslor, när en kyrka bjöd in människor med devisen "Från tro till ro". De som hade invändningar var de som lik min vän jag talade om tidigare levde med en ständig vända: Finns Gud? Bryr Gud sig om mig? Varför är allt så meningslöst? Det är inte alltid tro leder ro för alla.

Tomas ifrågasatte sina vänners tro. Deras vittnesbörd räckte inte för honom och jag tänka mig att hans misstro möttes av de andra lärjungarnas misstro. Skall du verkligen vara med här Tomas, när du inte litar på oss utan tvivlar.

Men en som inte tvivlade på Tomas var Jesus. Om nu lärjungarna stötte sig på Tomas attityd, så gjorde inte Jesus det. Han hjälpte Tomas att tro. När vår övertygelse och tro inte räcker till, så hänger allt på Jesu tro på oss. Det Jesus gjorde för Tomas påminner oss om att tro egentligen är en gåva. Tron är inte en prestation. Det är snarare att släppa taget och finna att någon tar emot och håller mig uppe.

Sångaren och författaren Ulf Lundell har i några texter beskrivit detta och låt mig avsluta med att citera honom:

"Du vet jag hängde
Som en dödsdömd
Vid stupets rand
Du fick mej att släppa taget
Och jag föll ner i dina armar
Och här vill jag stanna kvar"